

dr Maria Kola-Bezka

Katedra Integracji Europejskiej i Studiów Regionalnych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Postrzeganie przedsiębiorczości w czasach kryzysu – wyniki badania ankietowego mieszkańców wsi i miast województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego¹

WPROWADZENIE

Paradoks światowego kryzysu ekonomicznego, którego początek datuje się na 2008 r. polega na tym, że przedsiębiorczość była jedną z jego głównych przyczyn i jednocześnie jest jednym ze sposobów na usuwanie jego skutków. Dla sfery realnej gospodarki w ostatnich latach negatywne konsekwencje miała bowiem przedsiębiorczość podmiotów sektora kapitałowego i finansowego, tj. banków, ubezpieczycieli oraz firm zajmujących się obrotem nieruchomościami, których nadmierna, niebezpieczna dla gospodarki światowej aktywność poległa na kreowaniu szkodliwych ekonomicznie (toksycznych) produktów i usług [Famielec, 2010, s. 327]. Z drugiej strony przedsiębiorczość podmiotów realnej gospodarki, będąc jednym z podstawowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego, może być także narzędziem służącym łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego i przeciwdziałaniu kolejnym spadkom koniunktury.

Rozmiary i efekty przedsiębiorczości podmiotów gospodarki realnej zależą od wielu uwarunkowań. Oprócz cech osobowościowych przedsiębiorców oraz czynników makroekonomicznych, niezwykle istotne dla intensywności aktywności gospodarczej są uwarunkowania o charakterze lokalnym (regionalnym). Wśród najważniejszych należy wymienić politykę władz lokalnych (regionalnych), warunki lokalizacyjne, jakość procesu edukacyjnego oraz kapitał zaufania społecznego. Zaufanie społeczne do działań przedsiębiorczych przejawia się w postawach przedsiębiorczych mieszkańców regionu, a te są pochodną wyznawanego przez nich systemu wartości wyznaczającego społecznie akceptowany zakres aktywności przedsiębiorstw [Safin, 2004, s. 46]. Postawa społeczności regionu wobec zachowań przedsiębiorczych, tworząca regionalną kulturę przedsiębior-

¹ Praca naukowa sfinansowana ze środków na naukę w latach 2010–2012 jako projekt badawczy NN114241838.

czości, ma wpływ na relacje podmiotów gospodarczych z otoczeniem i przekłada się na wyniki ekonomiczne regionu. Wydaje się więc, że jest ważnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego regionu zwłaszcza w czasie światowego kryzysu ekonomicznego, gdy uwarunkowania makroekonomiczne przedsiębiorczości przyjęły charakter barier.

Przedmiotem opracowania jest prezentacja wyników badania ankietowego mieszkańców wsi i miast liczących powyżej 100 tys. mieszkańców województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Celem badania było rozpoznanie klimatu przedsiębiorczości na wsi i w miastach w tych regionach². W opracowaniu przeanalizowano stosunek mieszkańców do przedsiębiorczości jako czynnika rozwoju regionu. Przedstawiono opinie mieszkańców o stymulantach i barierach przedsiębiorczości, a także pożądanych działaniach wspomagających jej rozwój. Ankietowanie przeprowadzono w okresie od stycznia do maja 2011 r. W województwie kujawsko-pomorskim zebrano 124 prawidłowo wypełnione kwestionariusze od mieszkańców wsi i 170 od mieszkańców miast. Z województwa warmińsko-mazurskiego formularzy tych było odpowiednio 87 i 64.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I JEJ ZNACZENIE DLA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO REGIONU

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że dla większości badanych mieszkańców województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego przedsiębiorczość nie jest pojęciem oznaczającym wyłącznie działalność przedsiębiorstw, ale również istotną umiejętność innych podmiotów obecnych w regionie warunkującą jego społeczno-gospodarczy rozwój. W województwie kujawsko-pomorskim udział respondentów, którzy wskazali, że przedsiębiorczość w regionie to umiejętność wykorzystania czynników, głównie o charakterze ekonomicznym, społecznym, prawnym i politycznym sprzyjających społeczno-gospodarczemu rozwojowi regionu wynosił 66,1% w przypadku mieszkańców wsi i 65,3% w przypadku mieszkańców miast. W województwie warmińsko-mazurskim był równy odpowiednio 56,3% i 59,4%.

² Badanie, którego wyniki prezentowane są w niniejszym opracowaniu, jest częścią projektu badawczego pt. „Przedsiębiorczość i innowacyjność jako czynniki rozwoju regionów EŚW w kontekście wspólnotowej polityki spójności (ze szczególnym uwzględnieniem Polski)”, realizowanego w latach 2010–2012 przez zespół działający przy Katedrze Integracji Europejskiej i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Poza województwami kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim, badania ankietowe mieszkańców EŚW zostały przeprowadzone na Litwie, Łotwie i Białorusi.

W przypadku województwa kujawsko-pomorskiego widoczne były jednak pewne różnice w postrzeganiu przedsiębiorczości przez mieszkańców wsi i miast. Stosunkowo duża grupa badanych mieszkańców wsi tego regionu postrzegала przedsiębiorczość w tradycyjny sposób. Ponad 49% z nich wiązało ją z rozwojem nowych form aktywności gospodarczej w regionie, a 40,3% ze skutecznym dążeniem do zwiększania efektywności i rentowności przedsiębiorstw. Jedynie dla 37,1% mieszkańców wsi przedsiębiorczość oznaczała umiejętność poprawy konkurencyjności gospodarczej regionu. W przypadku mieszkańców miast w województwie kujawsko-pomorskim udziały respondentów, którzy wskazali tradycyjne definicje przedsiębiorczości były mniejsze, niż w przypadku mieszkańców wsi. Rozwój nowych form aktywności gospodarczej w regionie wskazało 38,8% z nich, a skuteczne dążenie do zwiększenia efektywności i rentowności przedsiębiorstw – 37,6%. Natomiast dla połowy badanych mieszkańców miast przedsiębiorczość oznaczała umiejętność poprawy konkurencyjności gospodarczej regionu.

W przypadku województwa warmińsko-mazurskiego różnice w postrzeganiu przedsiębiorczości przez mieszkańców wsi i miast były bardzo niewielkie. Ponad połowa badanych mieszkańców tego województwa (50,6% ze wsi i 51,6% z miast) wskazała, że przedsiębiorczość to powstawanie nowych przedsiębiorstw w regionie. Udział respondentów, według których przedsiębiorczość oznaczała umiejętność podwyższenia atrakcyjności regionu był podobny – wynosił 49,4% w przypadku mieszkańców wsi i 54,7% w przypadku mieszkańców miast.

Liczba wskazań respondentów na poszczególne warianty definicji przedsiębiorczości oznacza, że przedsiębiorczość regionu w obu województwach, zarówno w opinii mieszkańców wsi, jak i miast, jest nie tylko atrybutem przedsiębiorstw i składową struktury gospodarczej regionu, ale również cechą podmiotów sektora publicznego i obywatelskiego oraz ważnym uwarunkowaniem gospodarczego i pozagospodarczego rozwoju regionu (tabela 1).

Tabela 1. Postrzeganie przedsiębiorczości przez mieszkańców wsi i miast w województwach kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim

Wyszczególnienie	Udział respondentów (%)			
	kujawsko-pomorskie		warmińsko-mazurskie	
	wieś	miasto	wieś	miasto
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Przedsiębiorczość to powstawanie nowych przedsiębiorstw w regionie	37,1	38,8	50,6	51,6
Przedsiębiorczość to zwiększenie rozmiarów realizowanej w regionie działalności gospodarczej	30,6	25,3	21,8	26,6
Przedsiębiorczość to rozwój nowych form aktywności gospodarczej w regionie	49,2	38,8	43,7	48,4

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Przedsiębiorczość to umiejętność wykorzystania całości kształtu czynników (ekonomicznych, społecznych, prawnych, politycznych i in.), sprzyjających społeczno-gospodarczemu rozwojowi regionu	66,1	65,3	56,3	59,4
Przedsiębiorczość to skuteczne dążenie do zwiększenia efektywności i rentowności przedsiębiorstw	40,3	37,6	44,8	31,3
Przedsiębiorczość to umiejętność poprawy konkurencyjności gospodarczej regionu	37,1	50,0	33,3	28,1
Przedsiębiorczość to umiejętność podwyższenia atrakcyjności regionu (inwestycyjnej, turystycznej i in.)	38,7	39,4	49,4	54,7
Przedsiębiorczość to inne, niż wymienione, działania	0,8	0,0	0,0	0,0

Uwagi: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci zostali poproszeni o wskazanie trzech, najważniejszych według nich, definicji przedsiębiorczości w regionie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego mieszkańców województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego.

Potwierdzeniem tego wniosku jest struktura odpowiedzi na pytanie, w którym respondenci zostali poproszeni o wskazanie, w jakim stopniu przedsiębiorczość i innowacyjność³ przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego ich regionu. Według większości badanych mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, zarówno wsi, jak i miast przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do tego rozwoju w dużym stopniu. W przypadku mieszkańców wsi wariant odpowiedzi „w znaczącym stopniu” wskazało bowiem 57,3% respondentów, a wariant „w bardzo znaczącym stopniu” – 9,7%. W przypadku mieszkańców miast udziały respondentów, którzy wskazali te dwa warianty odpowiedzi wynosiły odpowiednio 57,6% i 17,6%. Mieszkańcy wsi w województwie warmińsko-mazurskim również dostrzegali duże znaczenie przedsiębiorczości i innowacyjności dla rozwoju społeczno-gospodarczego ich regionu. Według 42,5% z nich przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do tego rozwoju w dużym stopniu, a według kolejnych 16,1% w bardzo znaczącym stopniu. Udział respondentów – mieszkańców miast tego województwa podzielających tę opinię był nieco mniejszy. Pogląd, że przedsiębiorczość i innowacyjność w znaczącym stopniu przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu wyraziło 40,6% respondentów, a 9,4% stwierdziło, że przedsiębiorczość i innowacyjność mają na ten rozwój wpływ znaczący (tabela 2).

³ Ze względu na złożone relacje pomiędzy przedsiębiorczością i innowacyjnością oraz brak jednoznacznej definicji tych pojęć w literaturze przedmiotu zespół badawczy przygotowując koncepcję badania przyjął, że innowacyjność, czyli zdolność do wdrażania innowacji jest jednym z zasobów przedsiębiorczości. W celu zachowania spójności z innymi opracowaniami prezentującymi wyniki opisywanego badania, w tytułach niektórych tabel oprócz pojęcia przedsiębiorczości widnieje również pojęcie innowacyjności.

Tabela 2. Znaczenie przedsiębiorczości i innowacyjności dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu według mieszkańców wsi i miast w województwach kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim

Wyszczególnienie	Udział respondentów (%)			
	kujawsko-pomorskie		warmińsko-mazurskie	
	wieś	miasto	wieś	miasto
Przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w bardzo znaczącym stopniu	9,7	17,6	16,1	9,4
Przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w znaczącym stopniu	57,3	57,6	42,5	40,6
Przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w niewielkim stopniu	31,5	22,9	41,4	46,9
Przedsiębiorczość i innowacyjność nie mają znaczenia dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu	0,8	1,2	0,0	3,1
Brak odpowiedzi	0,8	0,6	0,0	0,0

Źródło: jak w tabeli 1.

STYMULANTY I DESTYMULANTY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W REGIONIE

Za najważniejszą stymulantę przedsiębiorczości w regionie mieszkańcy obu województw uznali dostęp podmiotów gospodarczych do środków finansowych UE, a także możliwość korzystania przez ludność i przedsiębiorców z różnych form podwyższania kwalifikacji. Ważnym czynnikiem stymulującym przedsiębiorczość w ocenie respondentów z obu regionów była współpraca międzynarodowa.

Według badanych mieszkańców wsi i miast województwa kujawsko-pomorskiego jednymi z najistotniejszych czynników stymulujących przedsiębiorczość były także: dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów, dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp. oraz ułatwienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw. Te ostatnie zostały ocenione bardzo wysoko przez mieszkańców miast.

Badani mieszkańcy wsi w województwie warmińsko-mazurskim do ważnych czynników stymulujących przedsiębiorczość zaliczyli również: dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp., działalność na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego oraz wyższe wykształcenie jego mieszkańców. W ocenie mieszkańców miast tego województwa jednymi z ważniejszych stymulantów przedsiębiorczości były: dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna oraz przedsięwzięcia podejmowane przez organy samorządu terytorialnego, mające na celu stymulowanie przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie (tabela 3).

Tabela 3. Czynniki stymulujące przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie w ocenie mieszkańców wsi i miast województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa			
	kujawsko-pomorskie		warmińsko-mazurskie	
	wieś	miasto	wieś	miasto
Dostępność środków finansowych UE przeznaczonych dla przedsiębiorstw na wspieranie ich działalności	3,22 (1)	3,34 (1)	3,07 (1)	2,81 (1)
Dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form podwyższania kwalifikacji	2,83 (2)	3,05 (2)	2,75 (2)	2,42 (2)
Współpraca międzynarodowa (w tym międzyregionalna)	2,56 (3)	2,75 (5)	2,39 (4)	2,33 (3)
Dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów	2,55 (4)	2,78 (4)	2,23 (9)	2,22 (6)
Dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp.	2,48 (5)	2,69 (7)	2,45 (3)	2,09 (10)
Ułatwienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw (uproszczenie procedur administracyjnych)	2,40 (6)	2,80 (3)	2,23 (8)	2,20 (7)
Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna (dostępność komunikacyjna, drogi, sieć energetyczna i wodno-kanalizacyjna, sieć telefoniczna, tereny inwestycyjne, nieruchomości)	2,40 (7)	2,71 (6)	2,23 (7)	2,23 (4)
Wyższe wykształcenie mieszkańców regionu	2,38 (8)	2,57 (12)	2,24 (6)	2,05 (12)
Przedsięwzięcia stymulujące przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie, podejmowane przez organy samorządu terytorialnego	2,31 (9)	2,61 (9)	2,17 (11)	2,23 (5)
Działalność na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	2,30 (10)	2,57 (11)	2,25 (5)	2,14 (8)
Działalność parków przemysłowych, parków technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości itp.	2,18 (13)	2,68 (8)	1,97 (15)	1,77 (17)

Uwagi: respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny czynników stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny do 4 – czynnik bardzo istotny. W nawiasach podano miejsce danego czynnika w rankingu stymulant przedsiębiorczości i innowacyjności według ich istotności.

Źródło: jak w tabeli 1.

W ocenie mieszkańców wsi i miast obu województw najistotniejszymi czynnikami ograniczającymi przedsiębiorczość w regionie były: słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość w regionie podejmowanych zarówno przez organy rządowe, jak i samorządowe (mała aktywność tych ostatnich okazała się najistotniejszym czynnikiem destymulującym przedsiębiorczość według mieszkańców miast województwa warmińsko-

-mazurskiego) oraz zbyt skomplikowane procedury administracyjne związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw. W przypadku mieszkańców wsi w województwie kujawsko-pomorskim za znaczącą barierę przedsiębiorczości uznano również brak/niedostateczną skalę działalności parków przemysłowych i technologicznych oraz inkubatorów przedsiębiorczości. Mieszkańcy obu województw uznali, że ważną barierą przedsiębiorczości w regionie jest także brak związanych z nią tradycji (tabela 4).

Tabela 4. Bariery przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie w ocenie mieszkańców wsi i miast województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa			
	kujawsko-pomorskie		warmińsko-mazurskie	
	wieś	miasto	wieś	miasto
Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (utrudniona dostępność komunikacyjna, słabe drogi, niewydolna sieć energetyczna, wodno-kanalizacyjna i telefoniczna, deficyt terenów inwestycyjnych, zły stan nieruchomości)	2,48 (1)	2,51 (1)	2,74 (1)	2,55 (2)
Niski poziom społeczno-gospodarczego rozwoju regionu	2,26 (2)	2,34 (2)	2,59 (2)	2,36 (6)
Brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie podejmowanych przez organy rządowe	2,12 (3)	2,26 (4)	2,45 (3)	2,48 (3)
Utrudnienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw (zbyt skomplikowane procedury administracyjne)	2,06 (4)	2,29 (3)	2,43 (4)	2,44 (4)
Brak/niedostateczna skala działalności parków przemysłowych, parków technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości itp.	2,04 (5)	1,77 (17)	1,98 (17)	2,17 (10)
Utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów	2,02 (6)	2,18 (6)	2,32 (8)	2,44 (5)
Brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie, podejmowanych przez organy samorządu terytorialnego	2,02 (7)	2,22 (5)	2,37 (6)	2,56 (1)
Niski udział ludności regionu z wyższym wykształceniem	1,94 (8)	1,94 (12)	2,11 (13)	1,81 (17)
Brak dostępu/utrudniony dostęp do środków finansowych UE przeznaczonych dla przedsiębiorstw na wspieranie ich działalności	1,82 (16)	2,04 (7)	2,14 (12)	2,08 (12)
Brak tradycji przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie	1,94 (9)	2,04 (8)	2,38 (5)	2,22 (8)

Uwagi: respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny czynników ograniczających przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny do 4 – czynnik bardzo istotny. W nawiasach podano miejsce danego czynnika w rankingu destymulant przedsiębiorczości i innowacyjności według ich istotności.

Źródło: jak w tabeli 1.

Warto odnotować, że w przypadku obu regionów średnie oceny punktowe większości czynników stymulujących przedsiębiorczość były wyższe, niż średnie oceny punktowe większości czynników ją ograniczających. Może to oznaczać, że według respondentów w obu województwach, pomimo występowania pewnych barier przedsiębiorczości, istnieją sprzyjające warunki do jej rozwoju.

DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W REGIONIE

Wśród najbardziej pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość w regionie mieszkańcy wsi i miast obu województw najczęściej wymieniali: ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe, rozwój na terenie regionu instytucji otoczenia biznesu oferujących pomoc doradczą, informacyjną, szkoleniową itp., tworzenie specjalnych stref ekonomicznych oraz organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej. Dwa ostatnie działania, tj. tworzenie specjalnych stref ekonomicznych oraz organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej znacznie częściej wymieniane były jednak przez mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Mieszkańcy wsi w województwie warmińsko-mazurskim jako pożądanе działania wspierające przedsiębiorczość najczęściej wymieniali wprowadzenie ułatwień w ubieganiu się o środki finansowe z UE. Było to również jedno z najczęściej wymienianych działań przez mieszkańców miast tego województwa i jednocześnie jedno z najrzadziej wymienianych działań przez mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. W odróżnieniu od badanych mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, stosunkowo dużo respondentów ze wsi i z miast w województwie warmińsko-mazurskim do pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość w regionie zaliczyło także promocję regionu jako atrakcyjnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej (tabela 5).

Tabela 5. Najbardziej pożądanе działania wspierające przedsiębiorczość w regionie według mieszkańców wsi i miast w województwach kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim

Wyszczególnienie	Udział respondentów (%)			
	kujawsko-pomorskie		warmińsko-mazurskie	
	wieś	miasto	wieś	miasto
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe	62,1 (1)	51,2 (1)	47,1 (3)	65,6 (1)
Rozwój na terenie regionu instytucji otoczenia biznesu wspierających rozwój przedsiębiorczości	59,7 (2)	46,5 (2)	49,4 (2)	37,5 (3)

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej	49,2 (3)	40,0 (4)	20,7 (6)	28,1 (6)
Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych	41,9 (4)	43,5 (3)	28,7 (5)	31,3 (5)
Uproszczenie procedur związanych z rozpoczynaniem działalności gospodarczej	25,8 (5)	35,9 (5)	18,4 (7)	26,6 (7)
Inwestycje w infrastrukturę techniczną	19,4 (6)	16,5 (8)	9,2 (9)	6,3 (9)
Ułatwienia w ubieganiu się o środki finansowe z UE	8,9 (8)	0,0 (10)	56,3 (1)	39,1 (2)
Promocja regionu jako atrakcyjnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej	4,8 (10)	17,6 (7)	43,7 (4)	37,5 (4)
Ulgi w podatkach lokalnych	15,3 (7)	23,5 (6)	17,2 (8)	25,0 (8)
Działania na rzecz pozyskiwania kapitału zagranicznego	5,6 (9)	9,4 (8)	9,2 (10)	3,1 (10)

Uwagi: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci zostali poproszeni o wskazanie trzech, najbardziej pożądanych według nich, działań wspierających przedsiębiorczość w regionie. W nawiasach podano miejsce danego działania w rankingu pożądanych działań wspierających przedsiębiorczość według ich istotności.

Źródło: jak w tabeli 1.

PODSUMOWANIE

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że nie ma znaczących różnic w postrzeganiu przedsiębiorczości pomiędzy mieszkańcami wsi i miast województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Badani mieszkańcy obu regionów traktują przedsiębiorczość jako ważny czynnik społeczno-gospodarczego rozwoju regionu. Przedsiębiorczość jest przez nich rozumiana nie tylko jako atrybut przedsiębiorstw i element struktury gospodarczej regionu, ale także jako cecha podmiotów sektora publicznego i obywatelskiego. Respondenci dostrzegli istnienie barier przedsiębiorczości, do których należą przede wszystkim: słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, utrudnienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw oraz brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie, podejmowanych zarówno przez organy rządowe, jak i samorządowe. W ich ocenie w obu województwach istnieją jednak sprzyjające warunki do rozwoju przedsiębiorczości. Wśród najważniejszych czynników stymulujących przedsiębiorczość wskazali: dostęp podmiotów gospodarczych do zewnętrznych źródeł finansowania, głównie środków finan-

sowych UE, a także możliwość korzystania przez ludność i przedsiębiorców z różnych form podwyższania kwalifikacji. Do najbardziej pożądaných działań wspierających przedsiębiorczość w obu województwach zaliczono: ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe, rozwój na terenie regionu instytucji otoczenia biznesu, tworzenie specjalnych stref ekonomicznych oraz organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej.

Opinie wyrażone przez respondentów sugerują, że w województwach kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim istnieje klimat sprzyjający przedsiębiorczości. Wyniki przeprowadzonego badania, ze względu na niewielką liczbę kwestionariuszy zwrotnych w porównaniu do liczby mieszkańców tych regionów, nie uprawniają jednak do uogólniania sformułowanych wniosków na całe społeczeństwo obu województw. Umożliwiają jedynie poznanie ocen i opinii wyrażanych przez mieszkańców, a ich wartość poglądowa może być cennym uzupełnieniem analiz ilościowych dotyczących przedsiębiorczości opartych na danych statystycznych.

LITERATURA

- Famielec J., 2010, *Kryzys finansowy a rozwój przedsiębiorczości* [w:] *Uwarunkowania przedsiębiorczości. Różnorodność i jedność*, red. K. Jaremczuk, t. II, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg.
- Safin K., 2004, *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości – próba systematyzacji* [w:] *Uwarunkowania przedsiębiorczości*, red. K. Jaremczuk, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg.

Streszczenie

Przedmiotem opracowania jest prezentacja wyników badania ankietowego mieszkańców województw kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Celem badania było rozpoznanie klimatu przedsiębiorczości na wsi i w miastach liczących powyżej 100 tys. mieszkańców w tych regionach. Wyniki badania wskazują, że mieszkańcy obu województw postrzegają przedsiębiorczość jako ważny czynnik społeczno-gospodarczego rozwoju regionu. Dostrzegają bariery przedsiębiorczości, ale jednocześnie wskazują na istnienie sprzyjających warunków do jej rozwoju. Do najbardziej pożądaných działań wspierających przedsiębiorczość w obu regionach zaliczono ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe, rozwój na terenie regionu instytucji otoczenia biznesu, tworzenie specjalnych stref ekonomicznych oraz organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej.

Perception of Entrepreneurship in Times of Crisis – the Results of a Survey of Countries and Cities Residents of Kujawsko-Pomorskie and Warmińsko-Mazurskie Voivodships

Summary

The article presents the results of a survey carried out among inhabitants of Kujawsko-Pomorskie and Warmińsko-Mazurskie Voivodships. Its aim was to identify climate for entrepreneurship in countries and cities over 100 thousands residents in these regions. Results of the survey indicate that the inhabitants of both regions perceive entrepreneurship as an important factor of socio-economic development of the region. They recognize numerous barriers of entrepreneurship but their assessment of stimulants of entrepreneurship suggests that in their regions there are favorable conditions for entrepreneurship development. The most desirable actions to support entrepreneurship in both regions include investment incentives for enterprises engaged in development activities, development in the region of business environment and organization of links between the scientific institutions and business.